

EĞİTİM YÖNETİMİNDE YERELLEŞME EĞİLİMİ

Türker KURT

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özet

Bugün, karşı karşıya olduğu sorunlar nedeniyle eğitim sistemi yoğun bir şekilde eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin en önemli konularından biri, aşırı merkezîyetçilik ve merkez teşkilatının çok fazla büyümesidir. Bu anlamda, yerel yönetimlerin eğitim ile ilgili faaliyetlere daha fazla katılımının sorunların çözümüne büyük ölçüde katkı sağlayabileceği ileri sürülmektedir. Bu çalışmada yerel yönetimlerin eğitim ile ilgili katkılarına neden gereksinim duyulduğu, bu katkıların neler olabileceği ve bu katkıların olası sonuçları ele alınmıştır.

DECENTRALIZATION TREND IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION

Abstract

Today, educational system is criticized densely because of problems which it experience. One of the most important matters of those critics is excessive centralization and over-growth of central organization. In this matter, local administration is joining to educational activities more can contribute to problems solving. In this study, why the contribution of local administrations to education is needed, what these contributions can be, and what the possible results of them are, have been evaluated.

Giriş

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren gerçekleştirilen yeniliklerin ve düzenlemelerin en ağırlıklı konularından birini eğitim oluşturmuştur. Eğitim, belirlenen toplumsal ve ekonomik hedeflere ulaşılmasında en önemli ve değerli araçlardan biri olarak görülmüştür. Eğitimde ve diğer toplumsal ve ekonomik alanlarda yeniliklerin gerçekleşmesi için yapılması gereken düzenlemeler merkezi hükümet tarafından başlatılmış ve yürütülmüştür. Bu anlamda, eğitimde birlik ve eğitimin sistemleşmesi sağlanmış, çağdaş bir eğitim sisteminin temelleri atılmıştır. Bu şekilde, eğitimde çok önemli ilerlemeler gerçekleştirilirken günümüze yaklaştıkça eğitim yönetiminde merkezîyetçi yapıdan kaynaklanan bazı sorunlar oluşmaya başlamıştır.

Eğitim sistemimizde olduğu gibi genel olarak yönetim sistemimizdeki en önemli sorunların merkezden yönetimin ağırlığı ve bundan kaynaklanan sorunlar olduğu belirtilmektedir. Çoker (1995:174) bu durumda yapılacak düzeltimlerin temel istikametinin merkezden yönetimi hafifletmek ve yerinden yönetimi kuvvetlendirmek olması gerektiğine işaret etmektedir.

Merkezle yerel yönetimlerin dengelenmesi gerektiğini belirten Başaran (2003:17), bunun eğitimin niteliğinin ve eğitmenlerin niceliğini olabilecek en yüksek düzeyde çıkarmak için, örgütten ve yönetimden gelebilecek engelleri en aza indirmek ve bunların katkısını en yüksek düzeye ulaştırmak için gerekli olduğunu bildirmektedir. Bu anlamda eğitimde yerelleşme, eğitimle ilgili madde ve insan kaynaklarının etkili bir şekilde kullanılması için bir gereklilik olarak görülmektedir.

Diğer yandan Bursalıoğlu (1999:124) Türkiye’de eğitimin yerelleşmesinin eğitsel değil idari bir mesele olduğuna dikkat çekmektedir. Bu yüzden bu konudaki tartışmalar da eğitim üzerinden değil idare üzerinden yapılmaktadır. Bu tartışmanın sonuçlanmamasının sebebi budur. Bu noktada Bursalıoğlu (1999:124), kimin gerçekte ne istediğinin ortaya konulup, tartışmaların bu noktalardan hareketle yapılması gerektiği uyarısında bulunmaktadır.

Bu konunun tartışılmasında öncelikle dikkat edilmesi gereken hususlardan bir diğeri de merkezden yönetim ve yerel yönetim kuruluşlarının birbirine karşıt seçenekler olarak algılanmaması gereğidir. Çünkü Anayasal olan bu iki kurum, bir bütünün iki parçasıdır (Anayasa Madde 123) ve aynı amacı gerçekleştirme çabasında ortak görev ve sorumluluklara sahiptir.

Merkeziyetçi yönetim yapısında görev, yetki ve sorumlulukların merkezde toplanması bir çok sakıncaya neden olmaktadır (Çoker, 1995:174). Bu sakıncalar şu şekilde sıralanabilir (Gözübüyük, 1989; Çoker, 1995; Eryılmaz, 1995):

1. Kırtasiyeciliğin artmasına, işleri gecikmesine, acil gereksinimlerin karşılanamamasına yol açmaktadır.
2. Hizmet ve yatırımların uygunluk ve yerindelik olasılığını azaltmaktadır.
3. Halkın, kendisini çok yakından ilgilendiren ve etkileyen kamu hizmetleriyle bağlantısı olmamakta, katılımını azaltmaktadır.
4. Taşradaki memurları, merkeze yazı yazan, soran, emir bekleyen ve ancak kendisine gelen emirleri uygulayan kişiler haline getirmekte ve onların yaratıcılığını yok etmektedir.
5. Kamu kaynaklarının, günün iktidar partisi hesabına daha yanlı ve partizanca kullanımına yol açmakta, bunların yerel düzeyde denetimine imkan vermemektedir.
6. Politik faaliyetlerin merkezde yoğunlaşmasına neden olmakta, politikacıların taşrada deneyim kazanmasını ve yetişmesini engellemektedir.
7. Hizmet etkinliği kaybolmakta, kaynaklar verimli kullanılamamaktadır.

Yerel Yönetimlerin Eğitime Katkısını Gerektiren Sebepler

Türkiye eğitim sistemi, yönetsel erk ya da karar verme yetkesinin merkezin elinde bulunduğu tekçi (unitary) bir sistemdir. Merkezi yönetim, ülke genelinde hizmetlerin dengeli dağılımında, fırsat ve olanak eşitliğinde, sosyal adalet ilkelerine uygun olarak eğitimin yayılmasında, ulusal düzeydeki projelerin gerçekleşmesinde

ve ülke bütünlüğünün korunması açısından önemli ve yararlı hizmetler sağlamaktadır. Ancak günümüzde, merkezi yönetim yerel düzeyde; gereksinimleri, öncelikleri, sorunları ve çözümlerini saptayıp eyleme geçememekte, yerel topluluklarla yakın ilişkiler kurup, onları sorunun çözümüne katkıda bulunmaya zorlayamamaktadır (Köksal, 1997: 39-40). Bu kısıtlılıklar ve sakıncaların eğitim sistemimizin, işlevini etkili bir şekilde yerine getirmesini engellediği görülmektedir.

Merkeziyetçilik, eğitim hizmetlerinde; hem Milli Eğitim Bakanlığı örgüt yapısı içinde ve il sistemi bağlamında yetki devri ve yetki genişletilmesi uygulamalarına yer verilmemesi, hem de eğitim hizmetlerinde yerel yönetimlere yetki ve görev devri yoluna gidilmemesi biçiminde ortaya çıkmaktadır (TÜSİAD,1995:108).

Türk eğitim sisteminde, sistemin önemli girdisi olan eğitim işgörenleri Bakanlıkça alınmakta; işgören, öğrenci ve genel hizmetlerle, bütçeye ilişkin tüzük, yönetmelik, genelge gibi yönetsel belgeler, kararlar Bakanlıkça hazırlanmakta; eğitim sisteminin öğrenci, hizmet, araştırma, yayın gibi çıktılarına ilişkin kararlar Bakanlıkça verilmektedir (Köksal, 1997: 14). Bu durum, yönetim biliminin gelişimi açısından bakıldığında 1900'lü yıllarda uygulanan Taylorizm ya da Klasik Yönetim Yaklaşımlarına benzetilmektedir (Altınok,1997:126).

Eğitim hizmetini görmekte olan merkezi idarenin başkent teşkilatlanmasının ürkütücü boyutlara ulaştığı söylenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının Ankara'daki personel sayısı 1996 yılında 4764 kişidir. Bu sayının 2002 yılında 2958 olduğu görülmektedir (MEB, 2002). Türkiye ile hemen hemen aynı nüfus büyüklüğüne sahip olan Fransa'da Milli Eğitim Bakanlığı üç apartman dairesinde hizmet vermektedir (Altınok,1997:114). Böylesine geniş bir yapıya sahip olan bir örgütte kırtasiyecilik, hantallık ve merkeziyetçilik gibi sorunların ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğu ve MEB'in bu sıkıntılarla çok uzun bir zamandan beri karşı karşıya olduğu belirtilmektedir (Duman,1998:89).

Eğitimciler de, özellikle yönetici konumunda olanlar, merkezi örgütlenmeye dayalı eğitim sisteminden memnun değildirler. Yöneticiler (Özdemir, 1996:70) merkeziyetçi eğitim sisteminin yararsız ve verimsiz olduğu konusunda birleşmektedirler. Bu sistemde yönetici-öğretmen ilişkisinin iyi olmadığı ve okul-aile ve çevre ilişkisini sağlayamadığı büyük bir çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

Bu nedenlerle, günün koşulları içinde ve onlara uygun olarak, eğitim ve öğretim hizmetlerinin merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında dengeli ve tutarlı bir paylaşımını yapmanın zorunlu hale geldiği belirtilmektedir (TODAİE,1992:166). Milli Eğitim Bakanlığının eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmesinde (1) hizmette verimliliği sağlamak, (2) sürati arttırmak, (3) halk katkısını sağlamak gibi belli amaçlarla diğer kamu kuruluşlarıyla işbirliği içinde bulunmak ve bazı görevleri onlara yaptırma durumunda olduğu belirtilerek bu konuda en etkili ve yararlı olabilecek kuruluşların yerel yönetimler olacağına işaret edilmektedir (TODAİE,1992:166).

Yönetimde Yeni Yönelimler

Kamu yönetimini alanında dünyada meydana değişme ve gelişmelerden ülkemiz de önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle teknolojinin hızlı ilerlemesi, iş dünyasındaki gelişmeler örgütleri ve yönetimleri daha önce karşılaşmadıkları yeni durumlara karşı karşıya bırakmaktadır. Örgütler ve yönetim bu değişmelere tepki verebilmek ve bu koşullar altında işlevini yerine getirmeye devam edebilmek için değişmek ve yenileşmek zorundadırlar.

Avrupa'da kamu yönetiminde meydana gelen gelişmeler aşağıda sıralanmıştır (Tutum,1995:137-138):

1. Ulusal kamu yönetimlerinin büyüklük, kapsam, kullandığı kaynaklar ve etkileme araçları bakımından daralması. Bu eğilim (a) memur sayısını azaltma veya belli düzeyde tutma, (b) kamu kesiminin kapsamını daraltma olmak üzere iki şekilde kamu örgütlerine yansımaktadır.
2. Kamu görevlilerinin geleneksel statülerindeki aşınma
3. Kamu yönetiminde işletme yöneticiliği anlayışının ön plana çıkarılması
4. Kamu yönetiminin demokratikleştirilmesi

Ancak kamu yönetimini etkileyen ve de değişime zorlayan faktörler bunlardan ibaret değildir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler de örgütleri ve yönetim süreçlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bilgi teknolojilerinin merkezi yapılanmayı güçlendirdiği ya da tersine yerel yapılanmayı kolaylaştırdığı savunulmaktadır. Bazı araştırmacılar ise bu iki karşıt görüşün geçerli olmadığını, bilgi teknolojilerinin örgüt yapısında bu türlü dönüşümlere neden olmayacağını belirtmektedir (Öğüt,2001: 84).

Bilgi teknolojilerinin merkezi yönetimlere bir çok avantajlar sağlayabileceği ve bilgi teknolojilerinin merkezi yönetimi halka götürebileceği iddia edilmektedir (Gates, 1999: 329-340). Bilgi teknolojileri vasıtasıyla her vatandaşın hükümete erişmesinin sağlanabileceği, hükümetinde her vatandaşa doğrudan erişim ve bilgi sağlayabileceği (bankamatik benzeri kartlarla) söylenmektedir. Bunlara bakarak bilgi teknolojilerinin merkezi hükümeti güçlendirebileceği söylenebilir. Bu durumda geleneksel anlamdaki merkezîyetçilikten kaynaklanan sorunların çoğu merkezîyetçilik sürmesine rağmen ortadan kaldırılabilir.

Bilgi teknolojilerinin merkezileşmeye yol açacağını savunan Leavit ve Whisler (Akt. Öğüt,2001: 84), bu yeni teknolojik olanakların örgütün üst kademesine bilgi akışını kolaylaştırarak, kararların global bir perspektif içinde merkezden alınmasına olanak sağladığını belirtmişlerdir. 1960'larda bilgi teknolojilerinin merkezileşme yaratacağı görüşünün tersini savunanlar da yaygınlaşmaya başladığı belirtilmektedir. Bu durum, yerleşmenin gerçekleşmesiyle beklenen yararların, bilgi teknolojileri sayesinde merkezden gerçekleştirilebileceğini akla getirmektedir. Çok uluslu şirketlere bakıldığında bu değerlendirmeyi yapmak zor değildir.

Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler açısından bakıldığında ise yönetimin geliştirilmesini gerektiren sebepler şu şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 1995:209):

1. Hizmetlerin hacim yönünden büyümesi ve çeşit olarak artması.
2. Karşılaşılan sorunların farklılaşmasının örgüt yapısı ve sorumlulukların da değişmesini gerektirmesi.
3. Yeni teknoloji, donanım ve bilgilerin yönetime uygulanması sonucu örgüt yapısı, personel durumu ile araç ve gereçlerde değişikliklerin gerekmesi.
4. Yönetmelik hizmet gören personelde olması beklenen niteliklerin değişmesi ve genellikle artması
5. Geleneksel görevlinin kanun metinlerine sıkı sıkıya bağlı kalmaya dayanan, aşırı derecede şekilci uygulamalarının ve yönetimde dürüstlük sağlamak için aşırı kontrollerin zamanla yönetimi işleme hale getirmesi.

Tüm bu eğilimler eğitim alanında da etkisini göstermiş eğitim yönetimi yerinden yönetim, yerelleşme, okul merkezli yönetim gibi eğitimde daha etkili ve verimli, okul ile ilgili konularda, toplumun katılımının sağlanmasını amaçlayan modeller gündeme gelmiştir. Genel amaç toplumun refah düzeyinin artırılması ve merkezi düzeyde yaşanan bürokratik sıkıntılar önüne geçme isteği, eğitsel açıdan çocuklara daha iyi eğitim olanaklarının sunulması, okul açısından, yönetim, finansman, öğrenci politikaları, program ve personelle ilgili karar verme ve kontrol gücünün topluma verilmesidir.

Yedinci beş yıllık kalkınma planında eğitim yönetimi ile ilgili olarak yapılması planlanan hukuksal ve kurumsal düzenlemeler şu şekilde yer almıştır (DPT):

1. Milli eğitim sisteminde hizmet esasına göre bir yapılanmaya gidilmesi, merkez örgütü makro düzeyde stratejik planlama, program hazırlama, araştırma geliştirme, denetleme yapan ve eşgüdüm sağlayan üst düzey organ haline dönüştürmek,
2. Bürokrasiyi azaltmak ve Bakanlık taşra örgütlerine, yerel yönetimlere yetki ve sorumluluk devretmek
3. Merkez örgütü ile yerel yönetimler ve ailelerin eğitim hizmetleri sürecine etkin katılım için gerekli yasal değişiklikleri yapmak.

Hizmetlerin Yerelleşmesinde Karşılaşılan Engeller

Yerel yönetimlerin eğitime olan katkılarını artırmanın önündeki engellerin en başında merkeziyetçiliğe dayalı yönetimin kendisi gelmektedir. Merkezden yönetim sisteminde yapılacak değişikliklerde karşılaşılabilecek en önemli sorunlar şunlardır (Çoker, 1995:187).

1. Hem merkeziyetçi yönetim hem de merkeze bağlı olarak çalışma alışkanlığını sürdüren milyonu aşkın personel, henüz, yerinden yönetime geçiş için kendini tam hazır hissetmemektedir. Bu değişim sonucunda ortaya bazı rahatsızlıkların çıkması olasıdır.
2. Bu günkü il yerel yönetimleri, bu kadar geniş bir örgütü ve bu kadar çeşitli kamu hizmetini yürütme ve yönetme alışkanlığına henüz sahip değillerdir.

3. Yerel yönetimler ile merkezi yönetim hizmetlerin yürütülmesinde ortaklaşa çalışma zorunluluğu her zaman olacaktır. Ortaklık anlayışının yerinden yönetim sisteminde devami konusunda kuşkular vardır.

Yönetim geliştirme girişimlerinde karşılaşılan önemli bir sorun önceki yapının direnmesiyle kısa sürede değişmeyecek unsurların varlığıdır. Bu noktada, nitelikli personelin değişikliklere daha kolay ayak uydurduğu ve olumlu baktığının (Yılmaz, 1995:212) belirtilmesinde yarar vardır. Genellikle merkez teşkilatındaki bürokrat tabanının değişimlerin daima kendileri için zararlı olacağı inancı içinde, yeniden yapılanma girişimlerinin karşısında yer almakta olduğu belirtilmektedir (Çoker, 1995:177). Bu anlamda, eğitim örgütlerimizin sahip olduğu insanların niteliklerini göz önüne alınırsa sistem dahilindeki insan kaynaklarının engelden ziyade bir fırsat oluşturduğu söylenebilir.

Uzun süre merkeziyetçi yönetimden hizmet alan insanlarda her şeyin merkezden yapılmasını beklemek gibi bir alışkanlığın oluştuğundan söz edilebilir. Buna İl Özel İdareleri ile ilgili bahsedilen bir durum (TÜSİAD, 1995:105) örnek gösterilebilir. İl özel yönetimlerinin ilk ve ortaöğretim okulları açmalarına engel olan yasal kuralların olmadığı belirtilmektedir. Bu ve benzeri durumlar, yasal engellerden ziyade daha farklı etmenlerden kaynaklanan sorunlardır. Halkın varolanı yeterli görmesi veya yerel yönetimlerden bu hizmetlere yönelik talebinin olmaması bunlar arasında sayılabilir. Nitekim Emiroğlu da (2000:79) yerel halkın genellikle belediyelerden temizlik, ulaşım, su gibi sorunlarla ilgilenmesini beklerken eğitim ve kültür ile ilgili herhangi bir beklentilerin olmadığına işaret etmektedir.

Yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisi konusunda bilgi sahibi olmayan veya bilgi sahibi olduğu halde ülkemizde yerel yönetim modelinin uygulamaz olabileceği yönünde kuşkulardan dolayı, olumsuz yaklaşıma sahip oldukça fazla eğitimcimiz bulunmaktadır. Eğitimciler ve de özellikle yöneticiler yerel yönetimlerin siyasal iradelerini ve anlayışlarını eğitim hizmetinin yönlendirilmesinde kullanmalarını pek istememektedirler (Özdemir, 1996:71-72). Bu durum eğitimcilerin yerel yönetimler hakkında kuşkuları olduğunun ve yerel yönetimlere güvenmediklerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda, yerel yönetim örgütleri ile eğitim örgütleri arasındaki kopukluğun bir göstergesi olarak da kabul edilebilir.

Yerel yönetimlerin eğitime olan katkılarını artırmanın önündeki engellerden bir diğeri yerel yönetimlerin gerçekten yerel yönetim olma niteliğinden yoksun olmalarıdır. Bu yüzden gerçek yerel yönetim kurumları oluşturulmadan, bugünkü yerel yönetimlere daha fazla yetki ve kaynak aktarımı yanlış olacaktır. Buna bağlı olarak, eğitimin yerinden yönetimi gibi köklü bir değişimi bugünkü yerel yönetim anlayışına terk etmek doğru bulunmamaktadır. Temeldeki bozuklukları giderici ana düzeltimler yapılmadan yerinden yönetim amaca ulaşamayabilir ve beklentilerin tersine, var olan dengesizlikleri artırabilir ya da istenmedik olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olabilir (Duman,1998:93).

Eğitim hizmetlerinin yerelleşmesinin önündeki diğer büyük engel kaynak sıkıntısıdır. Devlet bütçesinden MEB'ne ayrılan pay % 8'lere kadar düşmüştür. GSMH içindeki MEB bütçesinin payı 1994 yılında % 4.39 olmuştur. Yani, eğitim hizmetleri

alanında önemli ölçüde finansman azlığı yaşanmaktadır (TÜSİAD,1995:107). Eğitime ayrılan bu kısıtlı finansmanın artması da olası görünmemektedir. Eğitim sistemimizin içinde bulunduğu bu finansman krizinde yerel yönetimler yeni kaynaklar yaratarak, bu sorunun giderilmesine katkı sağlayabilir.

Aydın ili Kuyucak ilçesini ele alarak mevcut gelir kaynakları ile eğitim hizmetlerinin yerel yönetimlere devredilmesi halinde Belediyelerin karşı karşıya kalacakları durumu ortaya koyan Altınok (1997:122) belediye gelirlerinin tümü eğitim hizmetlerine tahsis edilse bile bunun eğitim giderlerinin ancak %55'ini karşılayabileceğini söylemektedir.

Yerelleşmenin ülkenin üniter yapısı için bir tehdit oluşturabileceği çekincesi de genel olarak yerelleşmeye yönelik adımların atılmasının önünde engel oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak eğitimde yerelleşmenin de Milli Eğitimin amaçlarından uzaklaşma anlamına gelebileceği düşünülmektedir (Çoker, 1995:183).

Yerel yönetimlerin eğitime katkılarını artırmaya çalışırken karşılaşılabilecek engeller maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

1. Merkeziyetçi yönetimin kendisi
2. Merkeziyetçiliğin ortaya çıkardığı alışkanlıklar,
- 3.Yerel yönetimlere güvensizlik, kuşku
4. Yerel yönetimlerin tam olarak yerel yönetim niteliklerine sahip olmaması
5. Kaynak sıkıntısı
6. Siyasal alışkanlıklar.

Yerel Yönetimlerin Eğitimdeki Katkısının Artmasından Beklenen Yararlar

Yerel yönetimlere eğitim hizmeti yürütmede yetki devredilmesinin olumlu sonuçlarından ilki, tıpkı özel sektörde olduğu gibi, iller, ilçeler, beldeler arasında daha iyi okul, daha kaliteli ve daha verimli bir eğitim ve öğretim hizmeti gerçekleştirmek amacı ile olumlu bir yarışma ortamı yaratacak olmasıdır (TÜSİAD,1995:112).

Yerel yönetimlere vergi koyma, merkezce tahsil edilen vergilere yüzde ekleme gibi yetkiler tanınması yönündeki öneriler de dikkate alındığında, yerel halkın ilköğretim ve yaygın eğitim için gerekli finansmanı sağlaması esas olacaktır. Kuşkusuz eğitim için mali kaynak sağlama, eğitimin paralı olması anlamında değildir. Öteki yerel kamu hizmetlerinde olduğu gibi, eğitim hizmetleri de yerel yönetim çalışma plan ve programlarında yer alacak, gerekli finansman yerel gelir kaynakları ile sağlanacaktır (TÜSİAD,1995:111). Yerel yönetimlere, belirlenen eğitim-öğretim programlarını üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için, yeterli kaynaklar sağlanabilecek ayrıca genel bütçeden alınan eğitim ödenekleri daha gerçekçi kullanılabilir (Özdemir, 1996:76).

Hizmetlerin yürütülmesinde, bu hizmetlerle doğrudan doğruya ilgili olan halkın katılımı, oyu ve yakın denetimi, hizmet etkinliğini sağlamada önemli bir etkidir (Çoker, 1995:183). Halkın yerel meclisler aracılığı ile doğrudan eğitim uygulamalarına katılımıyla, eğitim politikalarının belirlenmesine etki ve katkı sağlamaları yolu açılacaktır. Bu da merkezde örgütlenmiş olan dar kadrocu zihniyetin egemenliğine son verecek, böylelikle genel ilke ve amaçların uygulanmasını ön plana çıkarabilecektir (Özdemir, 1996:77)

Yerel yönetimler öğretmen ve diğer personeli kendi seçeceğinden bunların daha nitelikli olması sağlanabilecektir. Eğitimci formasyonuna sahip insanlar, yerel yönetim meclislerinin gözetiminde bulunan okullar için başvuracaklardır. Yerel yönetim meclisleri genel değerlendirme yaparak işe alacakları, böylelikle hizmetin doğrudan yürütülmesinden sorumlu olacaklardır. Böylelikle hem nitelikli eğitimcilerin yetişmesine katkı sağlayacaklar, hem de eğitimcilerin daha fazla ekonomik, sosyal güce sahip olarak, daha fazla verimli hizmet sunabilmeleri olanaklı olabilecektir. Öğretmen yetiştirilmesi ve özlük haklarındaki gelişmeler, nitelikli öğretmenin yetişmesini olanaklı kılacak, sosyal ve ekonomik statüsü gelişmiş eğitimciler de daha verimli hizmet sunacak ve böylelikle kaliteli bir eğitim hizmeti sağlanabilecektir. Bölgeler arasında daha nitelikli öğretmeni bulma ve görevlendirme girişimleri başlayacak, aralarında sürekli bir yarışma anlayışı gelişecek bu da aralarındaki dengesizliklerin en aza inmesini sağlayabilecektir (Özdemir, 1996:76-77).

Yerel yönetimlere eğitim hizmeti yürütmede yetki devredilmesinin olumlu sonuçları şöyle sıralanabilir:

1. İller, ilçeler veya okullar arasında daha kaliteli eğitim-öğretim hizmeti sağlamak açısından bir rekabet oluşacaktır. Bu da daha kaliteli eğitim anlamına gelebilir.
2. Yerel imkanların daha iyi kullanılmasıyla kaynak sıkıntısı azaltılabilir, varolan kaynaklar daha etkili ve doğru kullanılabilir.
3. Eğitim hizmetlerinin gerçekleşmesinde halk katılımını ve katkısı artar.
4. Öğretmenler ve diğer personelin daha nitelikli hale gelmesi ve daha verimli çalışması sağlanabilir.
5. Hizmet kalitesi ve kaynak kullanımı merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimler ve halk tarafından da denetlenebilir.

Yerel Yönetimlerin Rolü Nasıl Artırılabilir?

Değişik ülkelerdeki, eğitimin yerinden yönetimi uygulamalarına bakıldığında, bu uygulamaların birbirinden farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Her ülkenin eğitim sisteminin amaçları farklıdır ve her toplum farklı gelişim süreçlerinden ve dönemlerinden geçmiştir. Bu yüzden farklı ülkelerdeki eğitimin yerinden yönetimi birbirlerinden farklıdır. Yerinden yönetim uygulamalarının etkililiğini ve verimliliğini sağlayabilmek için her ülkenin kendi koşullarını, tarihsel gelişimini ve eğitim sisteminin amaçlarını göz önüne alınarak bunlara uygun bir model belirmeye çalışması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu anlamda, eğitim yönetimi için etkili olabilecek birçok farklı yolların olabileceği ortaya konulmaktadır (McGinn ve Wels, 1999).

Eğitimin yerinden yönetiminin başlıca amacı öğrencilere daha iyi eğitim olanaklarının sunulmasıdır. Okullar açısından bakıldığında yönetim, finansman, program ve personelle ilgili karar verme gücüne sahip olma ve merkezi düzeyde yaşanan bürokratik sıkıntılara engel olma amaçlanmaktadır. Eğitimin yerelleşmesi eğilimine neden olan etkenler tüm toplumlarda benzerlikler göstermekle birlikte her toplumunda eğitim yönetiminin ve dolayısıyla eğitim yerinden yönetimin farklılıklar gösterebileceği ve hatta göstermesi gerektiği söylenebilir. Bu bakımdan, eğitimde yerel yönetimlerin rollerinin artırılması ile ilgili hazırlanacak programlar ya da uygulamalar toplumlara göre çok farklı biçimlerde olabilir.

Yerel yönetimlere eğitimle ilgili yeni görev ve sorumluluklar yüklenmeden evvel onların şu an karşı karşıya oldukları sorunlar ele alınmalıdır. Yerel yönetimlerin ve kurumların etkin, verimli hizmet üretebilen, demokratik katılım yollarının açık olduğu, yeterli kaynaklara sahip bir hale dönüştürülmesinin öncelikli ele alınması gereken konular olduğu söylenebilir.

Dünyadaki eğitimde yerelleşme uygulamalarına bakıldığında demokratik açıdan gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerdeki uygulamaların başarılı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu ülkelerde yerinden yönetim kuruluşlarının oturmuş, köklü kurumlar olduğu dikkat çekmektedir. Bunlar yerel yönetim uygulamalarının başarısını temelden etkileyen unsurlardır. Oysa az gelişmiş ülkelerde yerinden yönetim kuruluşlarının güçsüz olduğu ve halk katılımının az olduğu, buna paralel olarak demokrasinin fazla gelişmediği görülmektedir. Böyle bir yapının, eğitimde yerinden yönetim uygulamalarının başarısını engelleyen bir etmen olduğu söylenebilir.

Danimarka, Eğitim hizmetlerinin neredeyse tamamen yerel yönetimler tarafından yürütüldüğü gelişmiş bir ülkedir. Danimarka Eğitim kanununda, eğitimin genel amacını ve çerçevesini belirledikten sonra uygulamadaki ayrıntılar sorumlu birimlere terk edilmiştir. Eğitim Bakanı'nın en önemli görevi eğitimin hedefini belirlemektir. Bunu sağlamak için Eğitim Rehberlik Talimatları çıkarır, bu talimatlarda eğitimden neyin amaçlandığı belirlenir. Bu çerçeveye uygun olarak öğrencinin eğitim dönemi sonuna konulan standartlara erişip erişmediği kontrol edilir. Belirlenen hedefler doğrultusunda, eğitim malzemesinin seçilmesi, uygulanacak metot ve detaylı ders planlaması konusunda öğretmen tamamen inisiyatif sahibidir. Sonuç olarak eğitimin fiilen uygulanmasında en etkin kişi öğretmendir (Altınok,1997:123-126).

Brezilya'da eğitimin yerelleşmesi için sistemi değiştirici bütün yollar denenmesine rağmen, bölgesel farklılıklar nedeni ile eğitimde kalite ve kaynak artırılamamıştır (Litvack, 2003).

Şili'de de yerelleşme önerilmesine rağmen, kaynak ve kalitede değişimi sağlamamıştır. Bu yüzden yerinden yönetim sistemleri eleştirilmektedir. Bu uygulamaların başarısızlığı merkezi yönetimin kusuru yerel yönetimlere yüklemesi ve toplumun yerel yönetimlere güvenini arttırmaması; ve fakir bölgelerin elverişli hale getirmemesiydi (Litvack, 2003).

Diğer yandan eğitimin yerinden yönetiminin en iyi uygulandığı ülkelerde bile, başta İngiltere olmak üzere görevlerin birçoğunun yerel birimlere aktarılmadığına dikkat çekilmektedir (Çınkır, 2002:106).

Eğitimde yerelleşmeyi savunan bazı yaklaşımlar MEB'in eğitim yönetimindeki görevini eğitimin amaç ve ilkeleri çerçevesinde, yasal denetimi ulusal ve yerel düzeyde yapmak ile sınırlanması gerektiğini söylemektedirler. Yetki aktarılan kurumlar tarafından yasal çerçevenin dışına çıkıldığında MEB buna engel olmak için gerekeni yapabilecek yetki ve güce sahip olmalıdır (Özdemir, 1996:74). MEB'in, eğitim hizmetlerinin ulusal amaçlar, hedefler ve ilkeler doğrultusunda yürütülmesini sağlamak için gerekli tüm yetkilere ve olanaklara sahip olması çok önemlidir.

Sonuç

Türkiye'deki merkeziyetçi yapı genel olarak kamu yönetiminin bir sorunudur. Bu genel sorundan Türk eğitim sistemi de oldukça etkilenmektedir. Yıllardan beridir ülkemizde yerel yönetim reformunun yapılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Türkiye'deki yerinden yönetim kurumlarına bakıldığında, bu kurumların yeterince güçlü olmadıkları ve mali açıdan sıkıntılarla karşı karşıya oldukları görülmektedir. Yerel yönetimlerin bu tür temel sorunları giderilmeksizin, eğitim hizmetinin sunumundaki soruları aşmak için bir araç olarak önerilen yerinden yönetim amaca ulaşmayabilir. Şu anki halleriyle yerel yönetimlerin eğitimle ilgili yetki ve görevlerinin artırılması beklentilerin tersine varolan dengesizlikleri artırabilir ya da istenmedik olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Yerel yönetimlerin eğitim ile ilgili faaliyetlere daha fazla katılmaları, eğitim sistemimizin karşı karşıya bulunduğu sorunların bir çoğunun çözümlenmesi için bir yol olarak düşünülebilir. Ancak bunun için öncelikle yerel yönetimlerin gerçek yerel yönetim niteliğine kavuşması gereklidir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın karşı karşıya olduğu sorunların çözümü için bir çok yenilikler yapması kaçınılmazdır. Yerel yönetimlere eğitimle ilgili görev ve sorumluluklar verilmesi bu yeniliklerden biri olarak düşünülebilir. Bu anlamda MEB'nin görevi daha çok eğitimin genel ilkelerini, amaçlarını belirleme ve rehberlik yapıcı kurallar koyma olabilir; bu durumda yerel birimlere daha fazla iş düşmesi muhtemeldir. Bununla birlikte Bakanlığın diğer bir deyişle merkezin, bütün yerel eğitim kurumları üzerinde etkili bir denetim ve kontrol yetkisi ve kabiliyetinin olması gereklidir.

Dünyada meydana gelen gelişmeler, ve eğitim sistemimizin karşı karşıya olduğu sorunlar etkisini göstermiş ve eğitim yönetiminde yerinden yönetim, yerelleşme, okul merkezli yönetim gibi eğitimde daha etkili ve verimli, okul ile ilgili konularda, toplumun katılımının sağlanmasını amaçlayan modeller gündeme gelmiştir. Bu anlamda yerelleşme tartışmalarının yapay olmadığı, gereksinimlerden kaynaklandığı söylenebilir. Eğitimde yerel yönetimlerin katkısına daha fazla ihtiyaç duyulmasında genel amaç, toplumun refah düzeyinin artırılması ve merkezi düzeyde yaşanan bürokratik sıkıntıların önüne geçme isteğidir. Bunlara ilave olarak, öğrencilere daha iyi eğitim olanaklarının sunulması; okul açısından, yönetim, finansman, öğrenci politikaları; program ve personelle ilgili karar verme ve denetim gücünün topluma verilmesi bu amaçlar arasında sıralanabilir. Ancak yerel yönetim kuruluşlarının, varolan sorunlarını çözemeyen eğitim gibi kapsamlı görev ve sorumluluklar almalarının beklenmesinin onların zorlanması anlamına geleceği söylenebilir.

Kaynaklar

1. AKYILDIZ, Salih. Eğitim Hizmetlerinin Yürütülmesinde Belediye Yönetimlerine Yetki Verilmesi Konusunda İl Belediye Başkanlarının Görüşleri. Yüksek lisans tezi. Ank. Nv. Sosyal Bilimler Enst. Ankara . 2000.
2. AÇIKALIN, Aytaç. Teknik ve Toplumsal Yönleriyle Okul Yöneticiliği. Ankara: Pegem Yayınları. 1998.
3. ALTINOK, Ramazan. “Yerel Yönetimler ve Eğitim”. Türk İdare Dergisi. Sayı:415 Haziran 1997.
4. BAŞÇOBANLAR, Ömer. Yerel Yönetimlerin Örgün Eğitime İlişkin Görevleri. Yüksek lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya. 2000.
5. BIÇAK, Salih. Türkiye’de İl Özel İdaresi Ve Toplum Kalkınması. Yüksek lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. 2001.
6. BURSALIOĞLU, Ziya. (1999). Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara: Pegem Yayınları.
7. ÇINKIR, Ş.(2002). Eğitim Yönetiminde Yerelleşmenin Üstünlükleri ve Sakıncaları. Eğitim Araştırmaları. Ağustos 2002, Sayı 8
8. ÇOKER, Ziya. “Merkezden Yönetim, İl Sistemi ve Yerel Yönetim Reformu”. Yeni Türkiye. Sayı:4. 1995
9. DPT (2004). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/> (18. 09. 2003).
10. DUMAN, Ahmet. “Eğitimin Yerinden Yönetimi”. Çağdaş Yerel Yönetimler. Cilt:7 Sayı :2 Nisan 1998. Türk Belediyecilik Derneği.
11. DUMAN, Ahmet. “Yerel Yönetimler Yasa Taslaklarına Eğitimin Yerinden Yönetimi Açısından Bir Bakış”. İller ve Belediyeler. Sayı:631 Mayıs 1998.
12. EMİROĞLU, Haluk. Yerel Yönetimlerde Halkın Kültür Ve Eğitim Düzeylerinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler Ve Konuya İlişkin Bir Araştırma. Yüksek lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. 2000.
13. ERYILMAZ, Bilal. (1995). Kamu yönetimi, Akademi Kitabevi İzmir 1995
14. GATES, Bill. Dijital Sınır Sistemiyle Düşünce Hızında Çalışmak. (çev. Ali Cevat Akkoyunlu) Doğan Kitap. İstanbul. 1999.
15. GÖZÜBÜYÜK,Şeref. (1989). Yönetim Hukuku. Sevinç Matbaası. Ankara.
16. KÖKSAL, Kemal. Türkiye’de eğitim Hizmetlerinin Yerelleşmesi –Bir Model Önerisi-. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara, Haziran , 1997.

17. LİTVACK, J. (2003). Education and Decentralization. World Bank.
www.ciesin.org/decentralization/SB_entry.html.
18. McGINN, N. ve Welsh, T. (1999). *Decentralization of education: why, when, what and how ?* United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.UNESCO International Institute for Educational Planning.. www.unesco.org/iiep
19. MEB. 2002 Yılı Başında Milli Eğitim. Araştırma Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı. 2001
20. ÖĞÜT, Adem. Bilgi Çağında Yönetim. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.2001
21. ÖZDEMİR, Mustafa. Yerel Yönetimler ve Eğitim. Yüksekisans Tezi. TODAİE. Ankara. 1996.
22. TODAİE.. KAYA Kamu Yönetimi Araştırma Projesi. Ankara. 1992
23. TUTUM, Cahit. “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma”. Yeni Türkiye Dergisi. Sayı:4 1995
24. TÜSİAD. Yerel Yönetimler Sorunlar, Çözümler. Eylül 1995 . İstanbul .
25. YILMAZ, Aytakin. “Yönetimi Geliştirme ve Reform, Yapılabilirlik, Sorunlar ve Sınırlar”. Yeni Türkiye. Sayı: 4